

**ONDERNEMERSCHAPSCULTUUR EN ONDERNEMEND GEDRAG IN VLAANDEREN: SITUATIE 2020**

Jolien Roelandt en Petra Andries

Steunpunt Economie en Ondernemen – UGent

Beleidsrapport STORE-20- 019

15 februari 2021

**1. Inleiding**

Van begin september 2020 tot midden november 2020 voerde het nieuwe Steunpunt Ondernemerschap en Regionale Economie (STORE 2.0) zijn vijfde onderzoek uit naar de ondernemerscultuur en het ondernemend gedrag in Vlaanderen anno 2020. De resultaten, gepresenteerd in dit rapport, zijn gebaseerd op een telefonische enquête bij een representatieve steekproef van 1000 inwoners van Vlaanderen, tussen 18 en 64 jaar oud. De steekproef is, net als bij het onderzoek van 2016, 2017, 2018 en 2019 (Andries et al., 2017, 2018; Roelandt & Andries, 2019, 2020), gestratificeerd naar leeftijd, gender, en opleidingsniveau. De resultaten zijn ook gewogen op basis van deze drie dimensies. De methodologie en vraagstelling is zeer gelijkaardig aan die van het vorige Steunpunt Ondernemerschap en Regionale Economie, wat maakt dat de resultaten vergelijkbaar zijn met Vlaamse cijfers voor eerdere jaren (zie ook Holvoet, Bosma, en Crijns, 2015a en 2015b) en met internationale gegevens uit de Global Entrepreneurship Monitor (GEM) (Global Entrepreneurship Research Association, 2020). Echter, zoals verder zal blijken in het rapport, liggen de resultaten omwille van de COVID-19 pandemie minder in lijn met voorgaande jaren. Aangezien voor de internationale vergelijking voorlopig enkel cijfers anno 2019 beschikbaar zijn, kiezen we ervoor om in dit rapport geen internationale vergelijkingen te maken<sup>1</sup>.

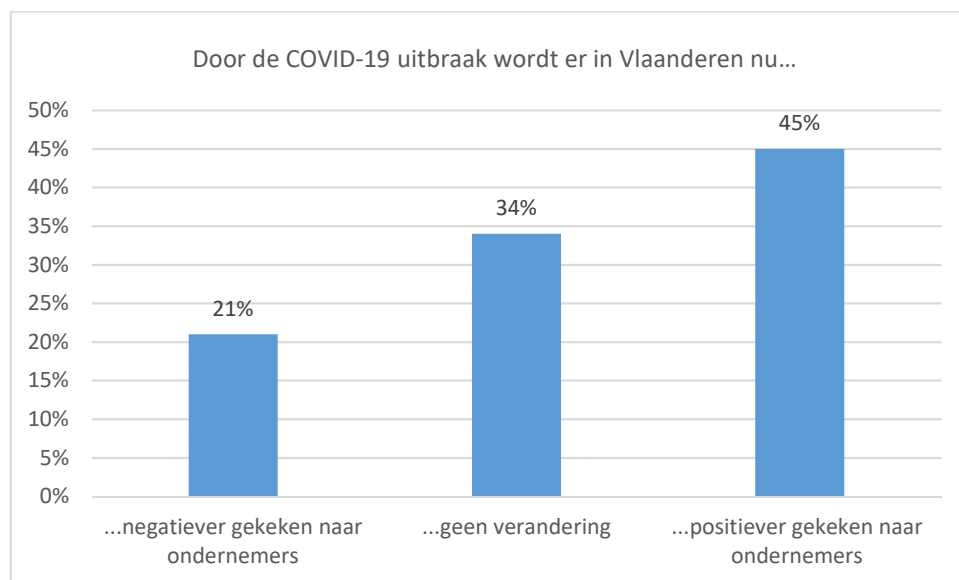
**2. De belangrijkste resultaten anno 2020*****Maatschappelijke perceptie van ondernemerschap***

Verschillende onderdelen van de bevraging polsten naar de perceptie en zichtbaarheid van ondernemerschap in België. De helft van de Vlamingen (50%) meent anno 2020 dat ondernemerschap over het algemeen als een wenselijke carrièrekeuze wordt beschouwd. Dit is een lichte daling ten opzichte van voorgaande jaren (56% in 2018 en 2019; zie Tabel I en Figuur I in Appendix), die vermoedelijk toe te schrijven is aan de COVID-19 pandemie. De gemiddelde Vlaming merkt dat ondernemers het niet gemakkelijk hebben in deze uitdagende situatie. Ongeveer 59% van de Vlamingen geeft aan dat succesvolle ondernemers in Vlaanderen aanzien en respect genieten, wat gelijkaardig is aan het cijfer voor 2019 (61%) en 2018 (60%) en iets lager ligt dan de cijfers voor 2016 (65%) en 2017 (70%) (zie Tabel I en Figuur I in Appendix). Daarnaast vindt 53% van de Vlamingen dat men vaak verhalen over succesvolle jonge bedrijven ziet in de media. Dit cijfer schommelde de voorbije jaren sterk en ligt nu opnieuw iets hoger dan vorig jaar. Misschien is dit wat onverwacht, aangezien de media uitgebreid verslag gaf van de negatieve impact van COVID-19 op de Vlaamse ondernemingen.

<sup>1</sup> Het internationale GEM rapport verschijnt typisch pas in maart/april. Er werd ervoor gekozen hier niet op te wachten, om sneller te kunnen communiceren omtrent de inzichten rond de impact van COVID-19.

Echter, er was ook heel wat positieve media-aandacht voor het doorzettingsvermogen en de veerkracht van onze ondernemers, wat deze cijfers mogelijks kunne verklaren. Verder geeft 49% aan persoonlijk iemand te kennen die de voorbije twee jaar een zaak heeft opgericht. Hoewel licht gedaald ten opzichte van 2019 (53%), ligt dat nog steeds beduidend hoger dan in het verleden (zie Tabel I en Figuur I in Appendix). Ook had ongeveer 12% van de Vlamingen in het verleden ooit een eigen zaak. Hoewel we dus een lichte daling zien in ondernemerschap als wenselijke carrièrekeuze en het kennen van een ondernemer in persoonlijke omgeving, lijkt de COVID-19 pandemie verder geen negatieve invloed te hebben op de maatschappelijke perceptie van ondernemerschap.

Dit wordt ook bevestigd wanneer we de antwoorden van een specifieke vraag hierrond, bestuderen. Wanneer we kijken naar de vraag of de COVID-19 pandemie een impact heeft gehad op de manier waarop er in Vlaanderen naar ondernemers wordt gekeken, zien we in Figuur 1 dat 34% van de Vlamingen van mening is dat de maatschappelijke perceptie gelijk gebleven is, 45% dat er positiever naar ondernemers gekeken wordt en 21% negatiever<sup>2</sup>.



Figuur 1: Maatschappelijke perceptie van ondernemerschap door de COVID-19 pandemie (gewogen cijfers; % van de populatie)

Bijkomende analyse naar leeftijdscategorie toont enkele interessante verschillen betreffende maatschappelijke perceptie anno 2020. Van de Vlamingen tussen 45 en 54 jaar geeft slechts 43% aan dat ondernemerschap in Vlaanderen een wenselijke carrièrekeuze is, terwijl dit cijfer voor de leeftijdscategorie tussen 55 en 64 jaar op 56% ligt. Voor andere leeftijdscategorieën ligt dit rond de 50%. Hoewel dit cijfer dus het hoogst is bij individuen in deze oudste leeftijdscategorie, kent slechts 35% van hen een ondernemer in hun persoonlijke omgeving. Jongeren tussen de 18 en 29 jaar hebben dan weer vaker ondernemers in hun persoonlijk netwerk (58%) dan andere leeftijdscategorieën.

Ook meer gedetailleerde analyses waarbij rekening wordt gehouden met het opleidingsniveau van de respondenten, geven enkele interessante inzichten. 60% van de Vlamingen zonder diploma

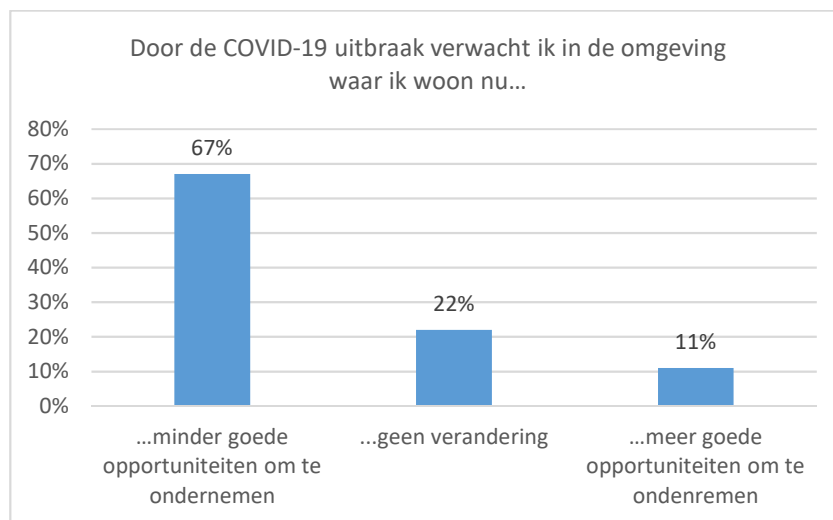
<sup>2</sup> Alhoewel de gemiddelde respondent aangeeft dat er door COVID-19 nu positiever gekeken wordt naar ondernemers, gingen de status en het respect voor ondernemers niet beduidend vooruit ten opzichte van eind 2019. Dit kan mogelijks verklaard worden doordat er naast de COVID-19 crisis natuurlijk nog andere factoren en gebeurtenissen de maatschappelijke perceptie op ondernemerschap beïnvloeden.

middelbaar onderwijs geeft aan dat er voldoende media-aandacht is voor succesvolle jonge ondernemingen. Dit ligt hoger dan bij de andere leeftijdscategorieën.

Tenslotte zien we dat het persoonlijk netwerk van mannen vaker ondernemers telt (52%) dan het geval is bij vrouwen (45%)<sup>3</sup>.

### **Individuele zelfperceptie**

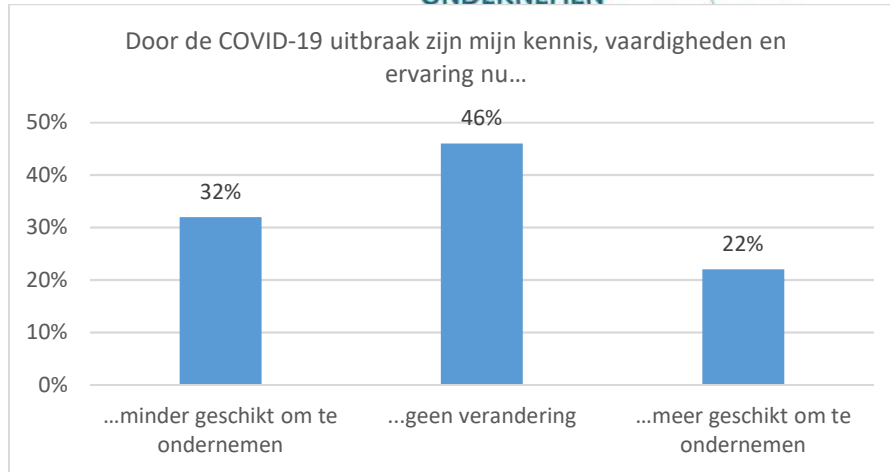
Wanneer we kijken naar de individuele percepties van ondernemerschap, zien we dat slechts 22% van de Vlamingen denkt dat er zich in de komende 6 maanden goede opportuniteiten zullen voordoen om een bedrijf op te richten. Dit is uiteraard een daling in vergelijking met de cijfers van voorgaande jaren (40% in 2019; 42% in 2018; zie Tabel I en Figuur II in Appendix). Bijkomende verzamelde informatie toont aan dat deze daling te wijten is aan de COVID-19 pandemie. Figuur 2 toont immers dat COVID-19 een belangrijke impact heeft op het zien van opportuniteiten. Maar liefst 67% van de Vlamingen verwacht minder goede opportuniteiten om te ondernemen in de omgeving, 22% ziet geen verandering en slechts 11% verwacht juist meer goede opportuniteiten om te ondernemen door de COVID-19 uitbraak.



Figuur 2: Impact COVID-19 op het zien van opportuniteiten (gewogen cijfers; % van de populatie)

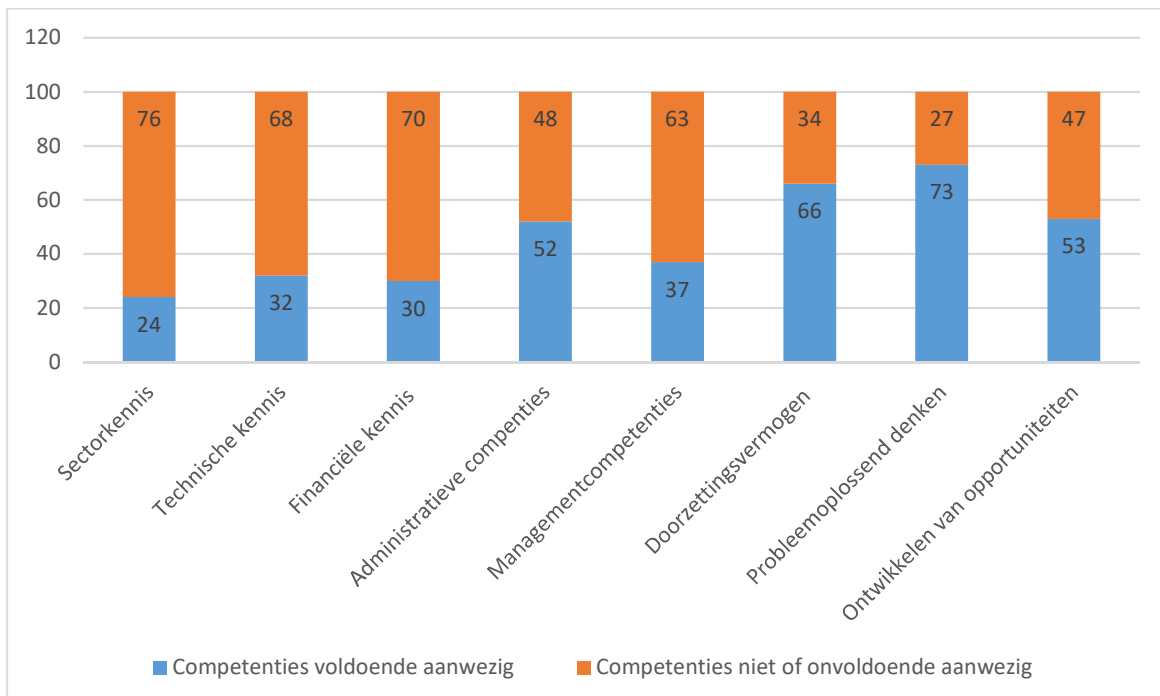
Wanneer we kijken naar het vertrouwen van de Vlamingen in hun eigen kunnen, zien we dat 47% over de nodige kennis, vaardigheden en ervaring denkt te beschikken om een zaak te starten. Dit is een lichte daling ten opzichte van vorig jaar (50%) en 2018 (56%), maar ligt hoger dan in 2016 en 2017 (beide 41%) (zie Tabel I en Figuur II in Appendix). Het lijkt er op dat COVID-19 weinig impact heeft op hoe Vlamingen naar de eigen competenties kijken. Dit wordt inderdaad bevestigd in Figuur 3. 32% van de Vlamingen acht zijn/haar competenties door de uitbraak minder geschikt om te ondernemen, 46% geen verandering en 22% acht ze meer geschikt om te ondernemen (zie Figuur 3).

<sup>3</sup> Dit kan mogelijks verklaard worden doordat vrouwen relatief meer vrouwen in hun netwerk hebben dan mannen, en doordat vrouwen over het algemeen minder geneigd zijn om een eigen zaak op te richten dan mannen (zie verderop in dit rapport). We weten immers dat bepaalde beroepscategorieën nog steeds voornamelijk door vrouwen worden ingevuld, en andere beroepscategorieën net door mannen (<https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/arbeidsmarkt/beroepen-belgie>). Dit kan een effect hebben op de samenstelling van het professionele netwerk van mannen en vrouwen, en dus ook op het al dan niet kennen van mensen die recent een eigen bedrijf hebben opgericht.



Figuur 3: Impact COVID-19 op geschiktheid eigen competenties (gewogen cijfers; % van de populatie)

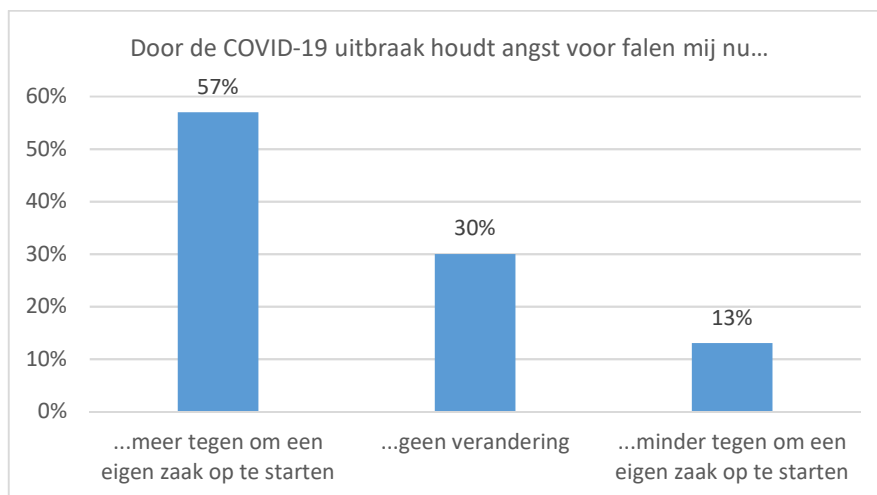
Aanvullend werd gevraagd aan de Vlamingen die van zichzelf vonden niet de nodige competenties om te ondernemen te hebben, welke specifieke competenties ze missen. Gemiddeld denken deze Vlamingen dat ze 4,3 van de 8 competenties die we bevroegen, missen (gewogen gemiddelde). In Figuur 4 zien we dat de Vlamingen vooral vinden dat ze geen of onvoldoende competenties hebben op vlak van: (a) sectorkennis (76%), (b) financiële kennis (70%), (c) technische kennis (68%) en (d) management competenties (63%). Wel vinden ze dat ze over voldoende probleemoplossend denken (73%) en doorzettingsvermogen (66%) beschikken. De 21e-eeuwse vaardigheden worden dus minder als een probleem ervaren dan de meer traditionele ondernemerscompetenties.



Figuur 4: Specifieke competenties (gewogen cijfers; % van de populatie die aangaf niet over de nodige competenties te beschikken om te ondernemen)

Verder geeft 39% van de Vlamingen die opportuniteiten zien aan dat angst om te falen hen zou tegenhouden om een zaak te starten. Dit is een daling ten opzichte van de voorbije jaren (2014-2019) (49% in 2019; 46% in 2018; zie Tabel I en Figuur II in Appendix). Echter vermoeden wij dat dit deels te maken heeft met de manier waarop deze indicator gemeten wordt. In lijn met de internationale GEM, wordt deze immers enkel berekend voor mensen die opportuniteiten zien (en die groep is dit jaar opvallend kleiner dan anders). Het lijkt er op dat in tijden van crisis enkel mensen met lagere faalangst nog opportuniteiten zien en dat de internationaal vergelijkbare statistiek rond angst voor falen hierdoor daalt<sup>4</sup>. Wanneer we deze faalangst op een andere manier berekenen, namelijk als gewogen percentage van de *totale* populatie (inclusief Vlamingen die geen opportuniteiten zien) zien we een stabiel beeld, namelijk 48% (2020) (ten opzichte van 54% in 2019 en 50% in 2018).

Deze indruk wordt bevestigd wanneer we kijken naar de specifieke vraagstelling rond de impact van de COVID-19 pandemie op de angst om te falen. We zien dat maar liefst 57% van alle Vlamingen te kennen geeft dat sinds de uitbraak angst voor te falen hen nog meer tegen houdt om een eigen zaak op te starten, 30% geen verandering merkt en 13% van alle Vlamingen net minder angst voor te falen heeft (zie Figuur 5). Wanneer we enkel kijken naar de groep Vlamingen die opportuniteiten verwacht, zien we dat de impact voor deze groep beduidend kleiner is. 43% van hen geeft te kennen dat sinds de uitbraak van de COVID-19 crisis angst voor te falen hen méér tegen houdt om een eigen zaak op te starten, 34% geen verandering merkt en 23% van hen net minder angst voor te falen heeft.

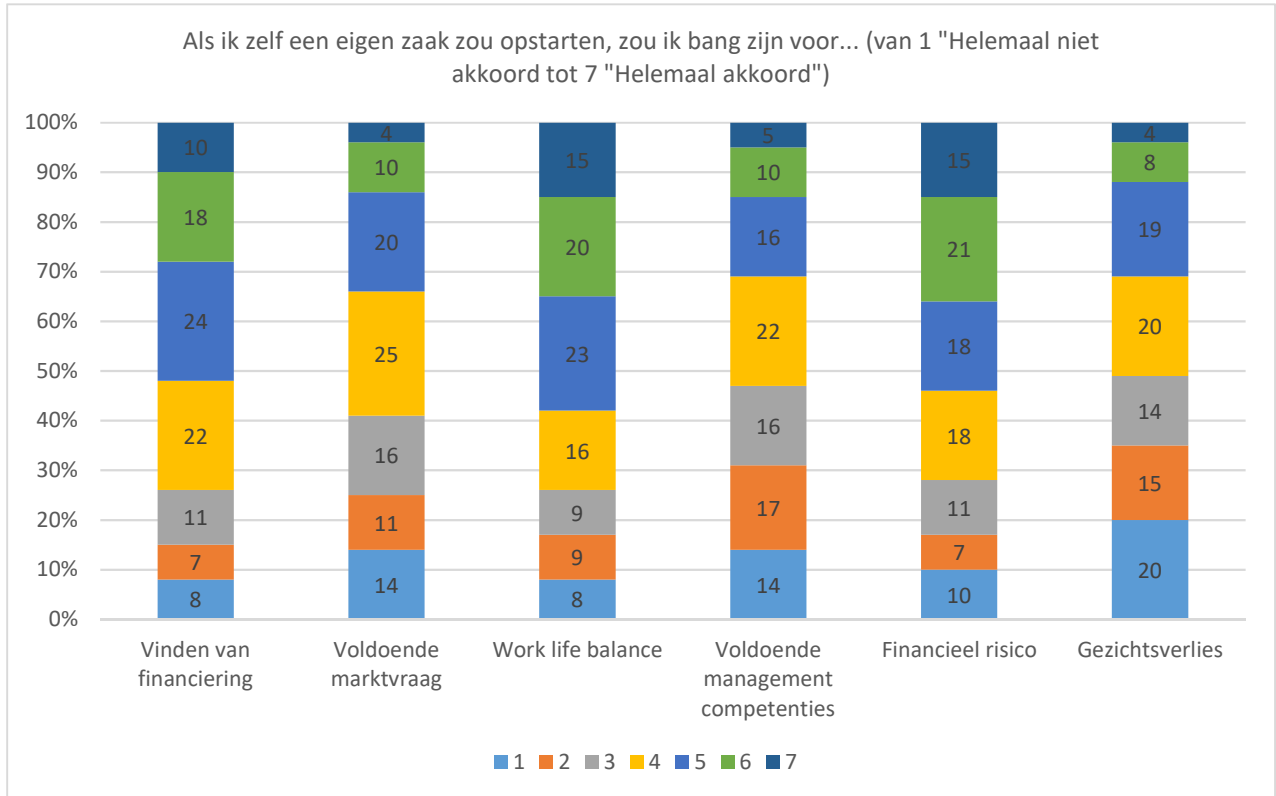


Figuur 5: Impact COVID-19 op angst om te falen  
(gewogen cijfers; % van de totale populatie)

Aangezien de voorbije jaren de angst om te falen aanzienlijk hoog was, vroegen we aan 1000 Vlamingen een score van 1 ("Helemaal niet akkoord") tot 7 ("Helemaal akkoord") te geven op verschillende subdimensies van angst om te falen. Uit Figuur 6 blijkt dat Vlamingen voornamelijk bang zijn voor een verstoorde work life balance (met een gemiddelde score van 4,6 op 7), het financiële persoonlijk risico dat ondernemen met zich meebrengt (gemiddelde van 4,5 op 7) en het vinden van financiering (gemiddelde van 4,4 op 7). Minder bang is men voor volgende subdimensies: voldoende markt vraag (gemiddeld 3,8 op 7), voldoende management competenties (gemiddeld 3,6 op 7) en

<sup>4</sup> Dit inzicht verklaart mogelijks ook waarom deze statistiek in het verleden, ondanks de aanhoudende inspanningen van de Vlaamse overheid; stelselmatig steeg (in de periode 2005-2015) of stabiel bleef (in de periode 2016-2019). Mogelijks was het niet de algemene faalangst bij de totale populatie die steeg. Waarschijnlijk zagen wel meer en meer mensen, ook die met hogere faalangst, opportuniteiten om te ondernemen (hetzij voor zichzelf hetzij voor anderen).

gezichtsverlies (gemiddeld 3,4 op 7). Merk op dat het hier dus over de volledige populatie van Vlamingen gaat, en niet enkel over zij die opportuniteiten zien<sup>5</sup>. Opvallend is dat vooral het niet kunnen vinden van financiering en het financiële risico bronnen van faalangst zijn. Ook de work life balance blijkt een belangrijke factor.



Figuur 6: Angst om te falen en subdimensies (gewogen cijfers; % van de totale populatie)

Wat betreft de bijkomende analyses naar leeftijdscategorie, opleidingsniveau en geslacht, merken we op dat Vlamingen tussen 18 en 29 en tussen 30 en 34 jaar de meeste opportuniteiten zien (beiden 25 %). Ook voor deze leeftijdscategorieën zien we dus een duidelijke, negatieve impact van COVID-19. In het verleden scoorden ze – net als de rest van de bevolking – beduidend hoger op deze indicator.

Net als in het verleden zien mannen relatief meer opportuniteiten om een onderneming te starten dan vrouwen (28% versus 17%) en schatten zij hun ondernemerscompetenties ook hoger in: 52% van de mannen versus 42% van de vrouwen denkt over de nodige competenties te beschikken om een eigen zaak te starten. Voor beide geslachten liggen deze cijfers lager dan in het verleden.

Wanneer we naar de specifieke ondernemerscompetenties kijken die Vlamingen denken te missen, zien we geen significante verschillen op vlak van opleidingsniveau. Wel zijn er verschillen tussen de verschillende leeftijdsgroepen. Onvoldoende sectorkennis wordt veel vaker vermeld door 55-plussers die niet de nodige competenties menen te hebben om te ondernemen, dan door 30 tot 34-jarigen die onvoldoende competent denken te zijn. Technische kennis vormt het minst een probleem bij Vlamingen tussen 35 en 44. Mensen uit andere leeftijdscategorieën die menen te weinig competenties te hebben om te ondernemen, zien deze technische kennis vaker als een struikelblok.

<sup>5</sup> Bijkomende analyses tonen aan dat die laatsten significant lager scoren op alle dimensies van faalangst, namelijk 4,2 op vinden van financiering, 3,5 op voldoende markt vraag, 4,4 op work life balance, 3,5 op managementcompetenties, 4,0 op financieel risico, en 3,2 op gezichtsverlies.

Doorzettingsvermogen wordt door Vlamingen tussen 18 en 29 jaar veel minder vaak als probleemcompetentie vermeld dan door anderen. 55 tot 64-jarigen scoren hier het zwakst, en schatten ook hun probleemoplossend denken en het ontwikkelen van opportuniteiten lager in dan Vlamingen uit andere leeftijdscategorieën. Voor financiële, administratieve, en managementcompetenties zien we geen leeftijdsafhankelijke verschillen. Tot slot scoren mannen die menen niet de nodige competenties te hebben om te ondernemen hoger op de vraag of ze de nodige sector-, technische en financiële kennis hebben dan vrouwen die menen niet de nodige competenties te hebben om te ondernemen. Vrouwen en mannen vertonen geen significante verschillen wat betreft hun inschatting van hun eigen administratieve en management competenties, noch wat betreft probleemoplossend denken, doorzettingsvermogen, en het identificeren van opportuniteiten.

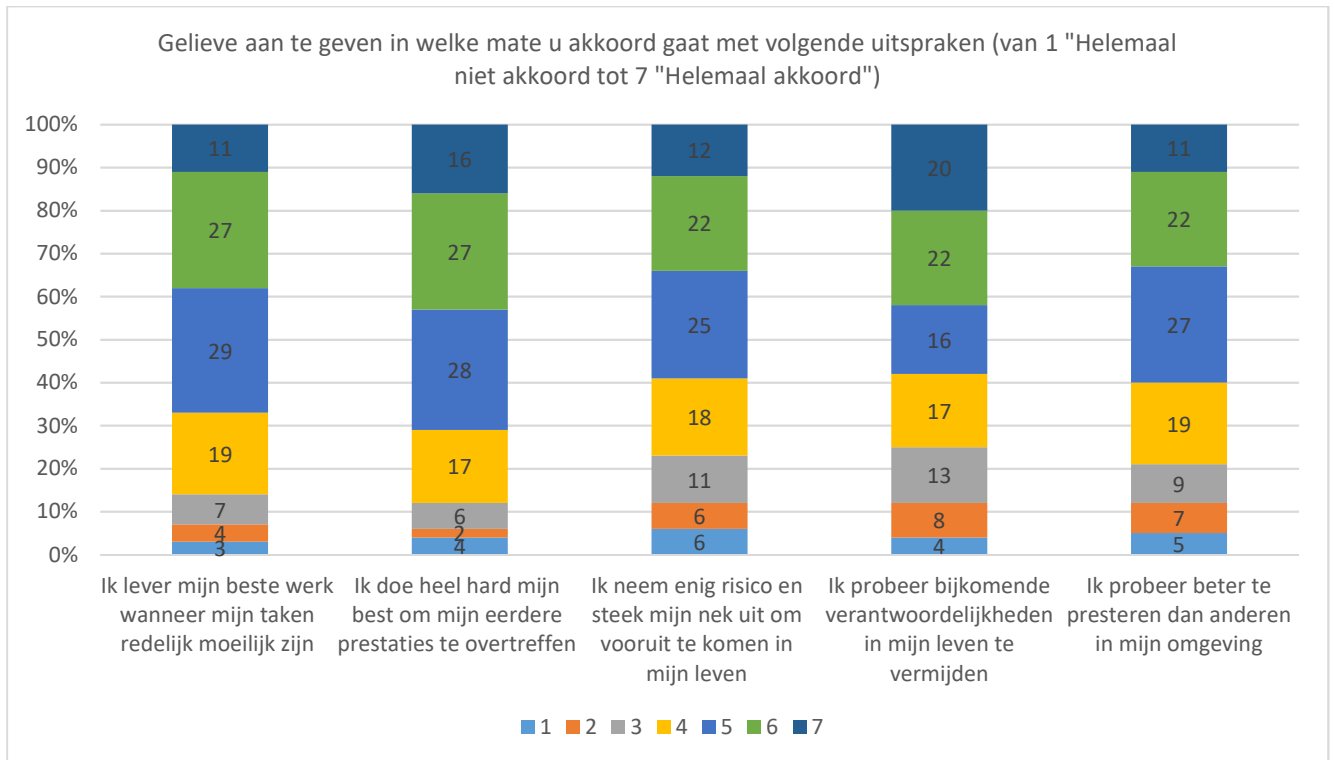
Tot slot blijken Vlamingen van verschillende leeftijd, geslacht en opleidingsniveau ook andere aspecten van faalangst te vertonen. 30 tot 34-jarigen hebben minder angst dan andere leeftijdscategorieën om niet de nodige managementcompetenties te hebben om als zelfstandig ondernemer te kunnen slagen. 18-29 jarigen hebben dan weer minder angst dan de 35-plussers om gezichtsverlies te leiden. Verder zien we hier geen opmerkelijke verschillen tussen de verschillende leeftijdscategorieën. Wat betreft het opleidingsniveau stellen we vast dat Vlamingen met een diploma postsecundair onderwijs minder angst hebben voor het vinden van financiering en Vlamingen zonder middelbaar diploma meer angst hebben om niet over de nodige managementcompetenties te beschikken dan andere opleidingscategorieën. Tot slot vrezen vrouwen meer dan mannen dat ze niet voldoende financiering zouden vinden, niet de nodige managementcompetenties zouden hebben en hun spaargeld zouden verliezen.

### ***Andere individuele factoren***

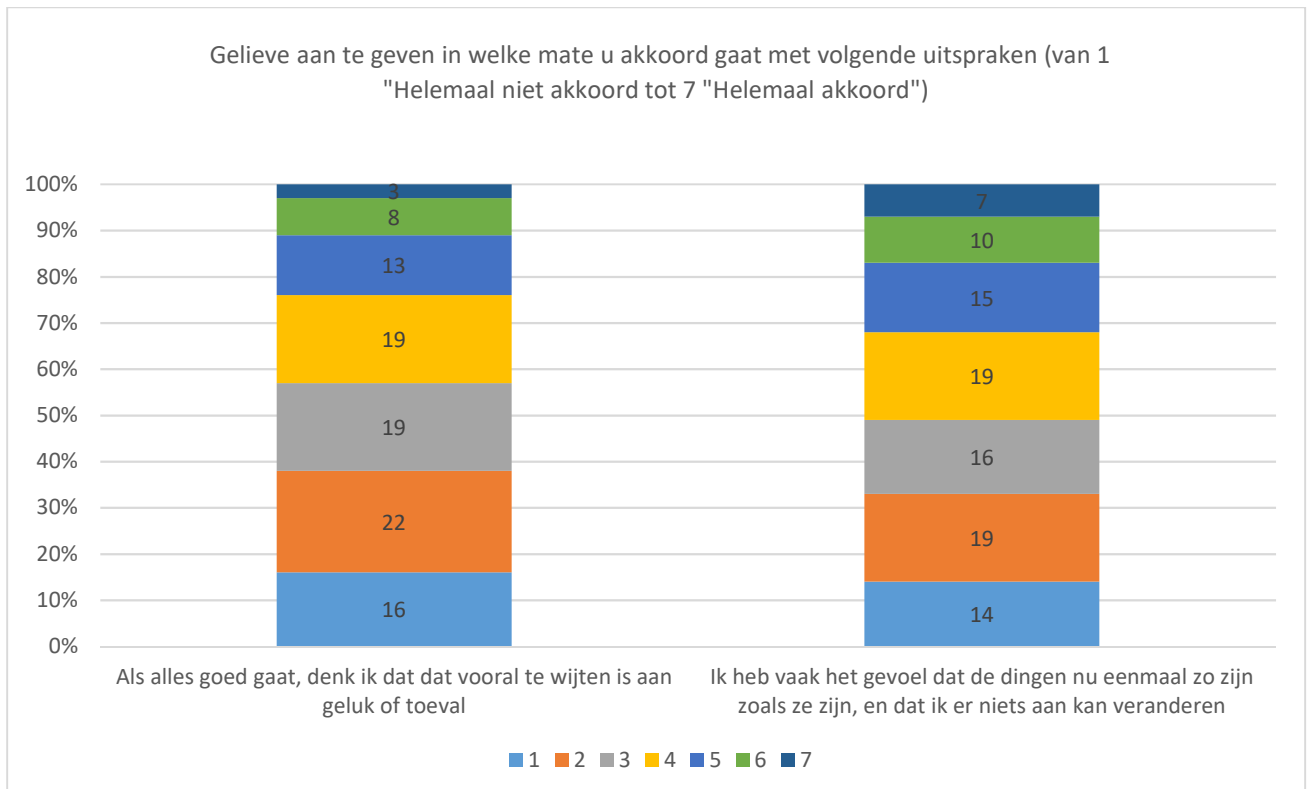
Naast de maatschappelijke en individuele perceptie spelen ook andere individuele factoren een rol in het zetten van de stap naar ondernemerschap. Zo is er de "Need for Achievement" of "Prestatiemotivatie", i.e. de wil om (moeilijke) taken aan te kunnen. Personen met een hoge prestatiemotivatie hebben er veel voor over te ervaren of te laten blijken dat zij een opdracht tot een goed einde kunnen brengen en hoge standaarden kunnen halen. We weten uit eerder onderzoek dat ondernemers hier typisch hoog op scoren. Ook de "Locus of Control" of "beheersingsoriëntatie" is een belangrijke determinant van ondernemerschap. Het is de mate waarin iemand de oorzaken van wat hem/haar overkomt zoekt bij zichzelf (interne locus of control) of juist buiten zichzelf (externe locus of control). Personen met een interne locus of control geloven dat zij zelf verantwoordelijk zijn voor hun succes (of het falen). Ze schrijven hun prestaties toe aan hun eigen gedrag, karakter en eigenschappen en zijn over het algemeen meer geneigd om zelfstandig ondernemer te worden dan mensen met een externe locus of control.

De items onderliggend aan Need for Achievement en Interne Locus of Control zijn te zien in respectievelijk Figuur 7 en Figuur 8. Deze items werden bevroegd op een schaal van 1 ("Helemaal niet akkoord") tot 7 ("Helemaal akkoord") (op basis van gevalideerde schalen uit eerder onderzoek, die vertaald werden naar het Nederlands).

Om de score van een respondent op Need for Achievement te berekenen, dient zijn/haar score op het vierde item van Need for Achievement te worden omgedraaid (vb. score 2 wordt  $8-2=6$ ). Daarna wordt de gemiddelde score over de vijf items berekend. Gelijkaardig moeten voor het berekenen van Interne Locus of Control beide items worden omgedraaid (vb score 2 wordt  $8-2=6$ ). De gemiddelde Vlaming scoort 4,8 voor Need for Achievement en 4,6 voor Interne Locus of Control.



Figuur 7: Angst om te falen en subdimensies (gewogen cijfers; % van de totale populatie)



Figuur 8: Locus of Control en subdimensies (gewogen cijfers; % van de totale populatie)



Wat betreft de bijkomende analyses naar leeftijdscategorie, opleidingsniveau en geslacht, merken we op dat 55-64 jarigen lager scoren op Need for Achievement (4,5 op 7 t.o.v. 4,9-5,0 voor de anderen) en ook lager scoren op de Interne Locus of Control (4,1 op 7 t.o.v. 4,5-4,8 voor de anderen) dan Vlamingen uit andere leeftijdscategorieën. Verder scoren de Vlamingen zonder diploma middelbaar onderwijs lager op Interne Locus of Control dan hun tegenhangers. Tot slot blijken de mannen iets hoger te scoren op Need for Achievement dan vrouwen (4,9 op 7 voor mannen t.o.v. 4,8 voor vrouwen<sup>6</sup>).

### **Startersactiviteiten**

De studie ging ook na hoeveel personen in de totale bevolking tussen 18-64 jaar aangeven (a) actief betrokken te zijn bij het opstarten van een nieuwe onderneming (ontluikend ondernemerschap) of (b) leiding te geven aan een eigen bedrijf dat minder dan 3,5 jaar oud is (nieuw ondernemerschap)<sup>7</sup>. Net zoals in vroegere studies en in de internationale GEM studie, wordt het onderscheid tussen 'ontluikend' en 'nieuw' ondernemerschap bepaald op basis van uitbetaling van lonen, salarissen, of betalingen in natura door de nieuwe onderneming. Bij uitbetaling sinds minder dan 3 maanden spreken we van 'ontluikend ondernemerschap'. Bij uitbetaling sinds meer dan 3 maanden maar minder dan 42 maanden spreken we van 'nieuw ondernemerschap'.

Uit de bevraging blijkt dat 4,5% van de Vlamingen een onderneming aan het opstarten is. Verder leidt 3,3% van de Vlamingen een eigen onderneming die minder dan 3,5 jaar oud is ('nieuw ondernemerschap'). In totaal was 7,8% van de bevolking tussen 18-64 jaar actief als ontluikend of nieuw ondernemer<sup>8</sup>. Deze cijfers liggen beduidend lager en doorbreken de positieve trend van de voorgaande jaren, vooral dan wat betreft ontluikend ondernemerschap. Dit heeft natuurlijk te maken met de COVID-19 pandemie. Hogerop zagen we immers al dat veel minder Vlamingen opportuniteiten zagen om te ondernemen. Toch overstijgt de totale ondernemerschapsactiviteit nog steeds die van 2016 en eerdere jaren.

Wat betreft de bijkomende analyses naar leeftijdscategorie, opleidingsniveau en geslacht, zien we dat de leeftijdscategorieën van de 30 tot 34-jarigen (met een totale ondernemerschapsactiviteit van 17,5%) het meest ondernemend zijn, zowel op vlak van ontluikend ondernemerschap (9,6%) als op vlak van nieuw ondernemerschap (7,9%). Vrouwen ondernemen met een totale ondernemerschapsactiviteit van 6,8% minder dan mannen (met een totale ondernemerschapsactiviteit van 8,8%). Vlaamse vrouwen blijken vooral minder actief betrokken te zijn bij het opstarten van een nieuwe onderneming (ontluikend ondernemerschap) (2,8% t.o.v. 6,1% bij de mannen).

---

<sup>6</sup> Dit verschil is statistisch significant.

<sup>7</sup> Respondenten geven zelf aan of ze betrokken zijn bij startups. Deze indicator is dus gebaseerd op zelfidentificatie en verschilt van andere indicatoren die gebaseerd zijn op registraties en administratieve data.

<sup>8</sup> Deze indicator is vergelijkbaar met de TEA-indicator (Total Early-stage Entrepreneurial Activity) uit de GEM studie. De totale ondernemerschapsactiviteit is lager dan de som van de cijfers voor ontluikend en voor nieuw ondernemerschap, aangezien sommige respondenten zowel ontluikend als nieuw ondernemer zijn.

## **Intrapreneurship**

Ondernemend gedrag kan zich niet enkel manifesteren als het opstarten van nieuwe ondernemingen, maar ook als 'intrapreneurship', i.e. het initiëren van nieuwe activiteiten als werknemer van een gevestigde onderneming. Eerder onderzoek toont aan dat intrapreneurship tweemaal zoveel voorkomt in landen met hoge inkomsten dan in landen met lage inkomsten, en dat landen met lage ondernemersactiviteiten (zoals België in het verleden) typisch meer intrapreneurship vertonen (Bosma, Stam, Wennekers, 2011).

Net als vroegere internationale GEM-studies gebruikt deze studie volgende criteria voor het identificeren van intrapreneurship:

- De respondent is fulltime of part-time werknemer;
- De respondent was de voorbije drie jaar betrokken bij de ontwikkeling van nieuwe activiteiten voor zijn/haar belangrijkste werkgever. Hieronder verstaan we het ontwikkelen of op de markt brengen van nieuwe goederen of diensten, het opzetten van een nieuwe businessunit, een nieuwe vestiging of dochtermaatschappij;
- De respondent had in deze activiteiten een leidersrol (in tegenstelling tot een ondersteunende rol).

Van alle Vlamingen had 15,3% in de voorbije drie jaar een leidersrol bij de ontwikkeling van nieuwe activiteiten voor zijn of haar werkgever (intrapreneurship gedefinieerd in brede zin). Ongeveer 12,9% van alle Vlamingen was ook op het moment van de bevraging actief als intrapreneur (intrapreneurship gedefinieerd in enge zin)<sup>9</sup>. De cijfers rond intrapreneurship zijn ten opzichte van voorgaande jaren duidelijk gestegen (in 2019 respectievelijk 12,1% en 9,5% voor intrapreneurship in brede en enge zin; zie Tabel I in Appendix). Dit zou te maken kunnen hebben met het feit dat vele ondernemingen in 2020 innovatief uit de hoek moesten komen om de COVID-19 pandemie het hoofd te bieden.

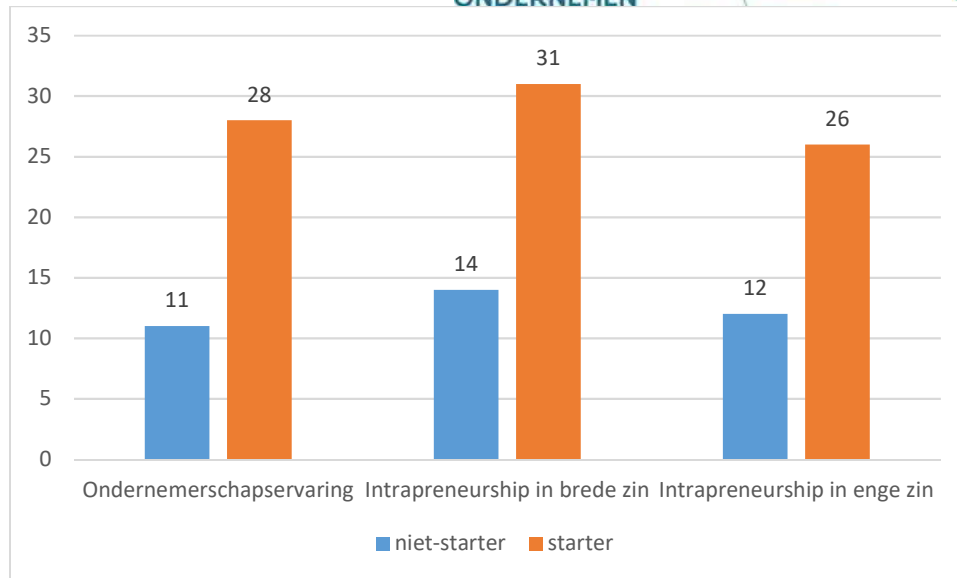
Vooraf mannen en hoogopgeleiden zijn vaker intrapreneur dan vrouwen of personen met een lager opleidingsniveau. Verder blijken de Vlamingen tussen de 55 en 64 jaar minder intrapreneur te zijn dan hun tegenhangers.

### **3. Verschil tussen starters en niet-starters**

Wanneer we kijken naar de verschillen tussen de Vlamingen die anno 2020 startersactiviteiten uitoefenden (en dus behoren tot de ontluikende ondernemers of de nieuwe ondernemers) versus zij die dat niet deden, weten we uit voorgaande analyses dat de gemiddelde starter meestal een man is. 57% van de starters zijn mannen (dit t.o.v. 50% bij de niet-starters). De gemiddelde starter is ook jonger dan de niet-starter (34 jaar voor de starter t.o.v. 43 jaar voor de niet-starter). Verder blijken starters vaker over ondernemerservaring uit het verleden te beschikken of intrapreneur te zijn (zie Figuur 9). Deze laatste vaststelling bevestigt dat intrapreneurship een opstap kan vormen naar zelfstandig ondernemerschap.

---

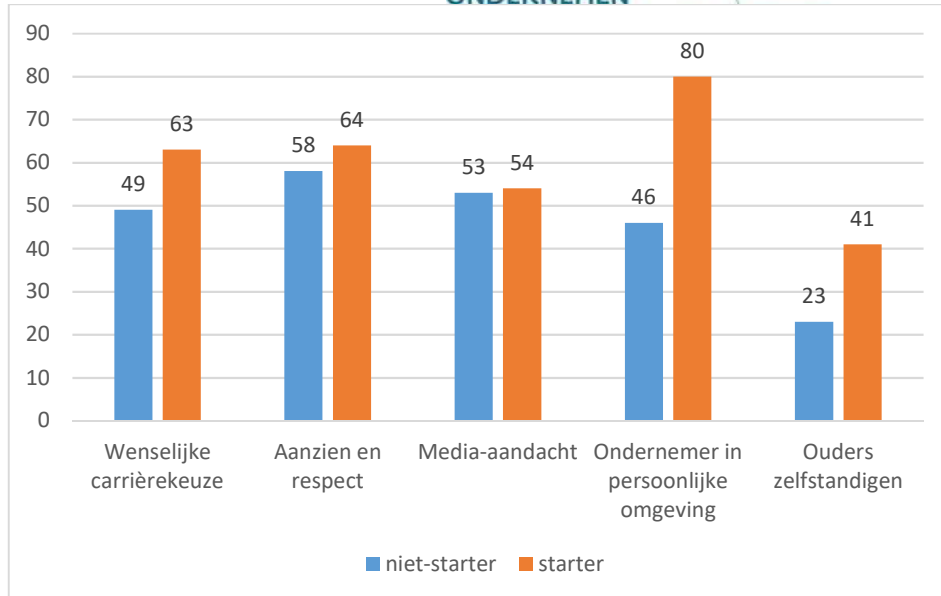
<sup>9</sup> Global Entrepreneurship Research Association (2020) bevat geen cijfers rond intrapreneurship. Een internationale vergelijking is dus niet mogelijk.



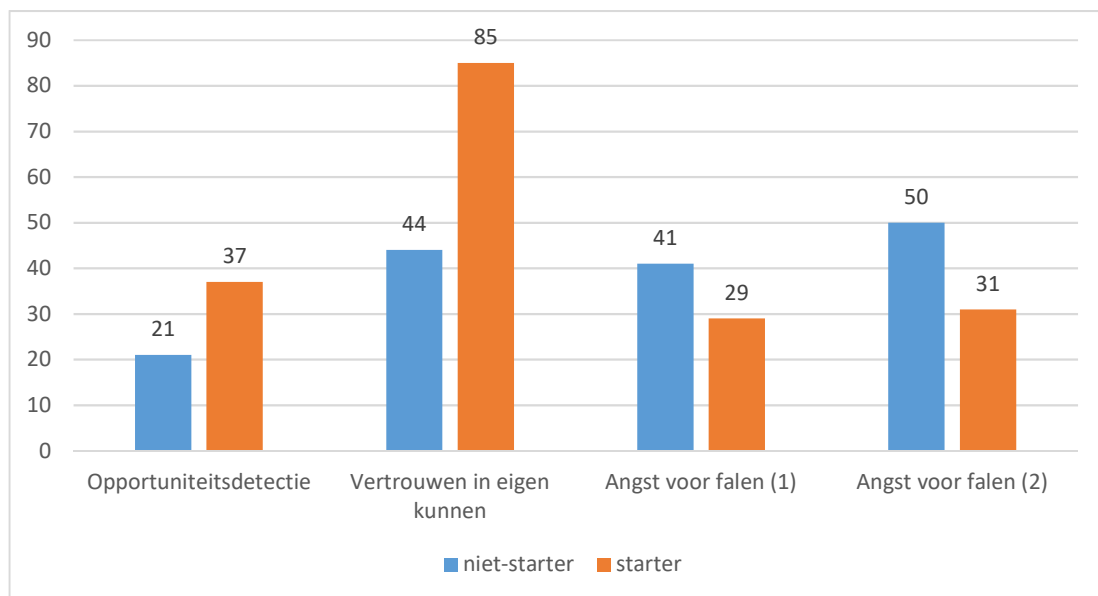
Figuur 9: Ervaring starters versus niet-starters  
(gewogen cijfers, in % van de populatie van niet-starters en starters)

Verder blijkt uit bijkomende analyse van de maatschappelijke perceptie (zie Figuur 10) dat starters vaker ondernemers kennen in hun persoonlijke omgeving dan niet-starters (80% t.o.v. 46%) en dat ze vaker ouders hebben die zelfstandig zijn of waren (41% t.o.v. 23%). De perceptie dat ondernemerschap een wenselijke carrièrekeuze is, dat ondernemers in Vlaanderen aanzien en respect krijgen, en dat er voldoende media-aandacht is rond ondernemerschap blijkt niet significant te verschillen tussen starters en niet-starters. Alhoewel we uit internationaal wetenschappelijk onderzoek weten dat de algemene maatschappelijke perceptie rond ondernemerschap van belang is, blijkt in Vlaanderen (waar deze maatschappelijke perceptie vrij goed is) de directe omgeving van het individu van doorslaggevend belang te zijn in de keuze om al dan niet een eigen onderneming op te starten.

Wat de individuele zelfperceptie betreft (zie Figuur 11) verwacht de starter meer opportuniteiten in zijn/haar omgeving (37% t.o.v. 21%) en heeft hij/zij meer vertrouwen in eigen kunnen (85% t.o.v. 44%). Bovendien hebben de starters minder angst om te falen dan niet-starters (31% t.o.v. 50%; Angst voor falen <sup>(2)</sup>). Wanneer we angst om te falen berekenen voor de subpopulatie van starters en niet-starters die opportuniteiten zien (Angst voor falen <sup>(1)</sup>), zien we geen significante verschillen.

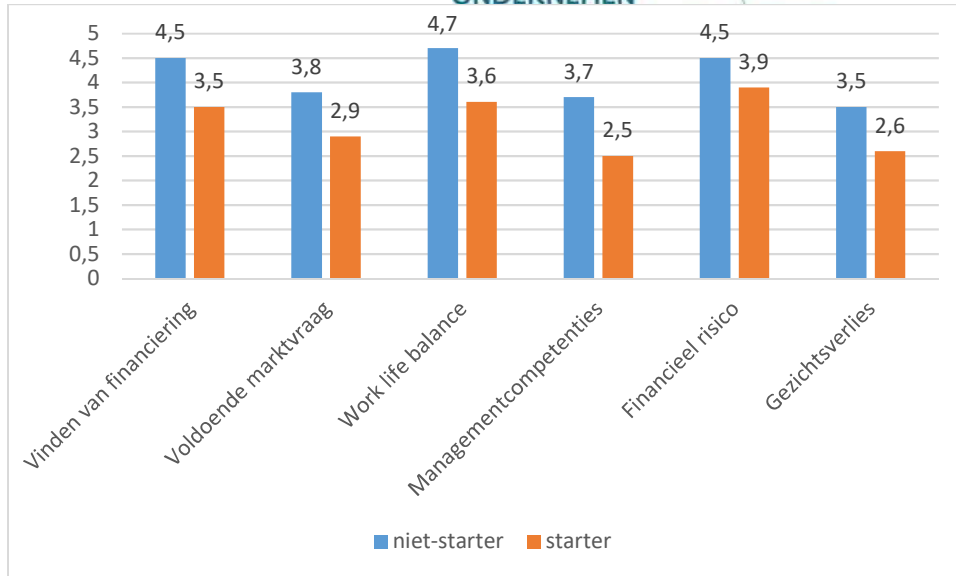


Figuur 10: Maatschappelijke perceptie starters versus niet-starters (gewogen cijfers, in % van de populatie van niet-starters en starters)

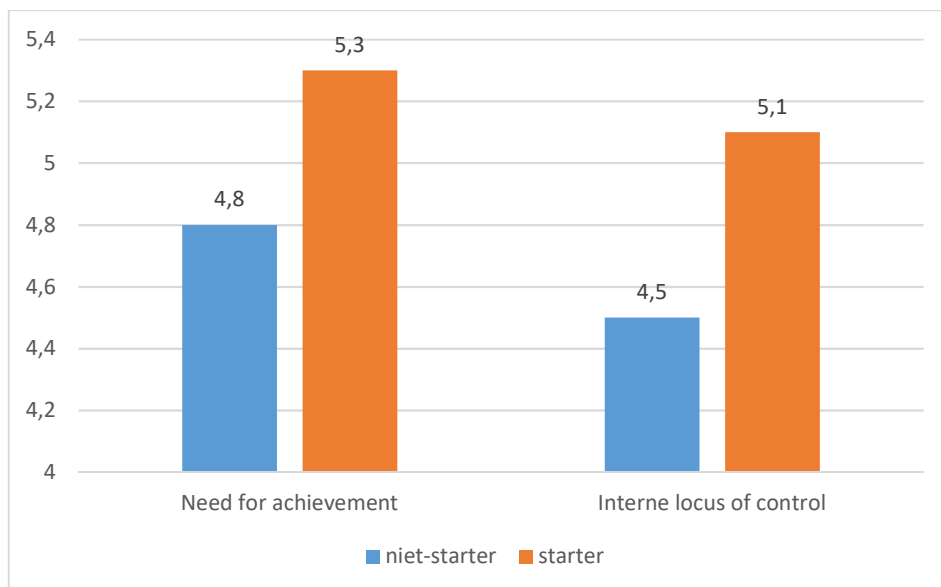


Figuur 11: Individuele perceptie starters versus niet-starters (gewogen cijfers, in % van de populatie van niet-starters en starters; met uitzondering van Angst voor Falen (1) dat geëxtrapoleerd is naar deelpopulatie die opportuniteiten verwacht)

Wanneer we naar de totale populatie van starters en niet-starters kijken (dus niet enkel naar diegene die opportuniteiten verwachten), merken we dat starters op elk van de subdimensies van angst om te falen significant lager scoren dan de niet-starters (zie Figuur 12). Ook hebben starters gemiddeld een hogere Need for Achievement en meer Interne Locus of Control (zie Figuur 13).



Figuur 12: Specifieke faalangst starters versus niet-starters (gewogen gemiddelde; geëxtrapoleerd naar de populatie van niet-starters en starters)



Figuur 13: Need for Achievement en Interne Locus of Control starters versus niet-starters (gewogen gemiddeldes; geëxtrapoleerd naar de populatie van niet-starters en starters)

#### 4. Samenvatting

De studie toont een stabiel en positief beeld van de maatschappelijke perceptie rond ondernemerschap in Vlaanderen. De COVID-19 pandemie heeft slechts beperkte impact gehad op hoe er in Vlaanderen naar ondernemerschap wordt gekeken. Meer dan de helft van alle Vlamingen geeft aan dat succesvolle ondernemers in Vlaanderen aanzien en respect genieten en dat men vaak verhalen over succesvolle jonge bedrijven ziet in de media. Ongeveer de helft van alle Vlamingen kent een ondernemer die de voorbije twee jaar een zaak heeft opgericht en beschouwt ondernemen in 2020

als een interessante carrièrekeuze. 45% van de bevolking geeft aan dat er door de COVID-19 pandemie nu positiever wordt gekeken naar ondernemers.

Alhoewel het vertrouwen in de eigen competenties om te ondernemen ondanks de COVID-19 crisis vrij stabiel bleef, zien we een duidelijke daling in het aantal Vlamingen dat de komende zes maanden opportuniteiten verwacht om te ondernemen. Waar 11% van de bevolking naar aanleiding van COVID-19 meer opportuniteiten verwacht om te ondernemen, verwacht maar liefst 67% dat er door deze crisis juist minder opportuniteiten zullen zijn. In totaal verwacht slechts 22% de komende zes maanden opportuniteiten om te ondernemen in de regio waar hij/zij woont. Vorig jaar lag dit cijfer nog op 40%. Van hen die wél nog opportuniteiten verwachten, zou 'slechts' 39% zich door angst om te falen laten tegenhouden om hierop in te spelen. Dit cijfer ligt lager dan in het verleden wat suggereert dat die individuen die ook in tijden van crisis opportuniteiten zien, ook minder faalangst vertonen dan de rest van de populatie. Dit inzicht verklaart mogelijks ook waarom deze statistiek in het verleden, ondanks de aanhoudende inspanningen van de Vlaamse overheid, stelselmatig steeg (in de periode 2005-2015) of stabiel bleef (in de periode 2016-2019). Waarschijnlijk steeg niet de algemene faalangst bij de totale populatie, maar zagen meer en meer mensen, ook die met hogere faalangst, opportuniteiten om te ondernemen (hetzij voor zichzelf hetzij voor anderen). Wanneer we de faalangst voor de totale populatie van Vlamingen bekijken (en dus niet enkel voor zij die ook opportuniteiten verwachten), zien we een veel stabiel beeld over de voorbije periode.

Bijkomende analyses geven aan dat Vlamingen voornamelijk bang zijn voor de mogelijke verstoring van hun work life balance en het financiële persoonlijk risico dat ondernemen met zich zou kunnen meebrengen, en voor het feit dat ze er niet zouden in slagen de nodige financiering op te halen. Vlamingen die denken dat ze geen of onvoldoende competenties hebben om te ondernemen wijzen naast het gebrek aan financiële kennis en managementcompetenties ook op onvoldoende sector- en technische kennis. Wel menen ze goed probleemoplossend te kunnen denken en over voldoende doorzettingsvermogen te beschikken.

De COVID-19 pandemie heeft een duidelijke, negatieve impact op de ondernemersactiviteit in Vlaanderen. Terwijl 4,5% van de Vlamingen een onderneming aan het opstarten is ('ontluikend ondernemerschap'), leidt 3,3% van de Vlamingen een eigen onderneming die minder dan 3,5 jaar oud is ('nieuw ondernemerschap'). In totaal was dus 'slechts' 7,8% van de bevolking tussen 18-64 jaar actief als ontluikend of nieuw ondernemer. Alhoewel deze cijfers de positieve trend van de voorgaande jaren doorbreken, overstijgen ze nog steeds die van 2016 en eerdere jaren. Dit stemt ons hoopvol voor de toekomst. In tegenstelling tot de cijfers voor ondernemerschap, stijgen de cijfers voor intrapreneurship opvallend. Ongeveer 13% van alle Vlamingen was op het moment van de bevraging actief als intrapreneur (ten opzichte van 9,5% in 2019). De nood die gevestigde ondernemingen hebben aan innovatieve oplossingen voor de COVID-19 crisis zou hier wel eens een rol in kunnen spelen.

Wanneer we kijken naar de verschillen tussen de Vlamingen die anno 2020 startersactiviteiten uitoefenden (en dus behoren tot de ontluikende ondernemers of de nieuwe ondernemers) zien we dat ze vaker een man zijn (57% van de starters versus 50% van de niet-starters zijn mannen) en gemiddeld ook jonger zijn dan niet-starters (34 jaar versus 43 jaar). Verder blijken starters vaker over ondernemerservaring uit het verleden te beschikken of intrapreneur te zijn. Deze laatste vaststelling bevestigt dat intrapreneurship een opstap kan vormen naar zelfstandig ondernemerschap. Starters kennen vaker ondernemers in hun persoonlijke omgeving dan niet-starters en hebben/hadden ook vaker ouders die zelfstandig ondernemer waren. Starters zien ook meer opportuniteiten en hebben meer vertrouwen in eigen kunnen dan niet starters. Ze scoren lager op elke onderzochte subdimensie

van faalangst, en hebben een hogere Need for Achievement en meer Interne Locus of Control dan niet-starters.

De implicaties voor het beleid zijn dat men moet blijven inzetten op het reduceren van faalangst en het verhogen van de ondernemerscompetenties. Op allebei deze vlakken moet bijzondere aandacht besteed worden aan de financiële aspecten van ondernemerschap. Zo blijken het financiële persoonlijk risico dat ondernemen met zich meebrengt en de toegang tot financiering door de respondenten als een belangrijk struikelblok te worden gepercipieerd. Inzetten op opleidingen die de financiële en management competenties van onze Vlaamse bevolking verhogen en het blijven faciliteren van een voldoende uitgebreid en kwaliteitsvol aanbod aan financiering, bieden mogelijkheden om niet alleen meer succesvolle ondernemers maar ook méér ondernemers te creëren. Ook kan de overheid een rol spelen in het stimuleren van sector- en technische kennis. Ze kan hierop inzetten, niet alleen door het faciliteren en stimuleren van onderwijs en levenslang leren voor de gehele bevolking, maar ook door het blijven ondersteunen en uitbouwen van initiatieven waar sector- en technische kennis worden uitgewisseld tussen bestaande spelers en aspirant-ondernemers. Zulke initiatieven bieden aspirant-ondernemers ook de kans om andere ondernemers te leren kennen die als rolmodel kunnen fungeren en passen in een beleid dat inzet op het benutten van succesvolle ondernemers in een voorbeeldrol, maar dat er tegelijkertijd ook over waakt deze ondernemers niet als ‘supermensen’ af te beelden. Dit laatste zou immers bij aspirant-ondernemers de verkeerde indruk kunnen wekken dat zij zelf niet over voldoende competenties beschikken om te ondernemen; iets wat vermeden moet worden.

## 5. Bronnenlijst

Andries, P., Rijssegem, L., Roelandt, J., Stappers, J., Vaznyte, E. (2017) Ondernemerscultuur en ondernemend gedrag in Vlaanderen: Situatie 2016. Steunpunt Economie en Ondernemen – UGent Beleidsrapport STORE-17-001.

Andries, P., Rijssegem, L., Roelandt, J. (2018) Ondernemerscultuur en ondernemend gedrag in Vlaanderen: Situatie 2017. Steunpunt Economie en Ondernemen – UGent Beleidsrapport STORE-18-003.

Bosma, N., Crijns, H., Holvoet, T. (2013a). Beleidsrapport STORE-B-12-004A Global Entrepreneurship Monitor 2011. Report for Belgium & Flanders.

Bosma, N., Holvoet, T., Crijns, H. (2013b). Beleidsrapport STORE-B-13-016 Global Entrepreneurship Monitor 2012. Report for Belgium & Flanders.

Bosma, N., Holvoet, T., Crijns, H. (2014). Beleidsrapport STORE-B-14-012 Global Entrepreneurship Monitor 2013. Report for Belgium & Flanders.

Bosma, N., Stam, E., Wennekers, S. (2011). Intrapreneurship versus independent entrepreneurship: A cross-national analysis of individual entrepreneurial behavior. Utrecht School of Economics, Tjalling C. Koopmans Research Institute, Discussion Paper Series 11-04.

Global Entrepreneurship Research Association (GERA) (2018). GEM Global Entrepreneurship Monitor: Global Report 2017/18. Babson Park, MA: Babson College, Santiago, Chile: Universidad del Desarrollo, Kuala Lumpur, Malaysia: Universiti Tun Tun Abdul Razak, Korea Entrepreneurship Foundation.

Global Entrepreneurship Research Association (GERA) (2017). GEM Global Entrepreneurship Monitor: 2016 Global Report. Babson Park, MA: Babson College, Santiago, Chile: Universidad del Desarrollo,

Kuala Lumpur, Malaysia: Universiti Tun Tun Abdul Razak, Monterrey, Mexico: Tecnológico de Monterrey.

Holvoet, T., Bosma, N., en Crijns, H. (2015a). Beleidsrapport STORE-B-15-009- Global Entrepreneurship Monitor 2014. Report for Belgium & Flanders.

Holvoet, T., Bosma, N., en Crijns, H. (2015b). Bijlage Beleidsrapport STORE-B-15-009. Global Entrepreneurship Monitor 2014. Samenvatting voor Vlaanderen.

Holvoet, T., Bosma, N., en Crijns, H. (2016), "Global Entrepreneurship Monitor 2001-2015. 15 jaar GEM Vlaanderen: een overzicht," Beleidsrapport STORE-B-15-011.

Roelandt, J. en Andries, P. (2019) Ondernemerscultuur en ondernemend gedrag in Vlaanderen: Situatie 2018. Steunpunt Economie en Ondernemen – UGent Beleidsrapport STORE-19-005.

Roelandt, J. en Andries, P. (2020) Ondernemerscultuur en ondernemend gedrag in Vlaanderen: Situatie 2019. Steunpunt Economie en Ondernemen – UGent Beleidsrapport STORE-20-018.



## Appendix

Tabel I: Indicatoren voor Vlaanderen 2005-2020 (als % van de populatie)

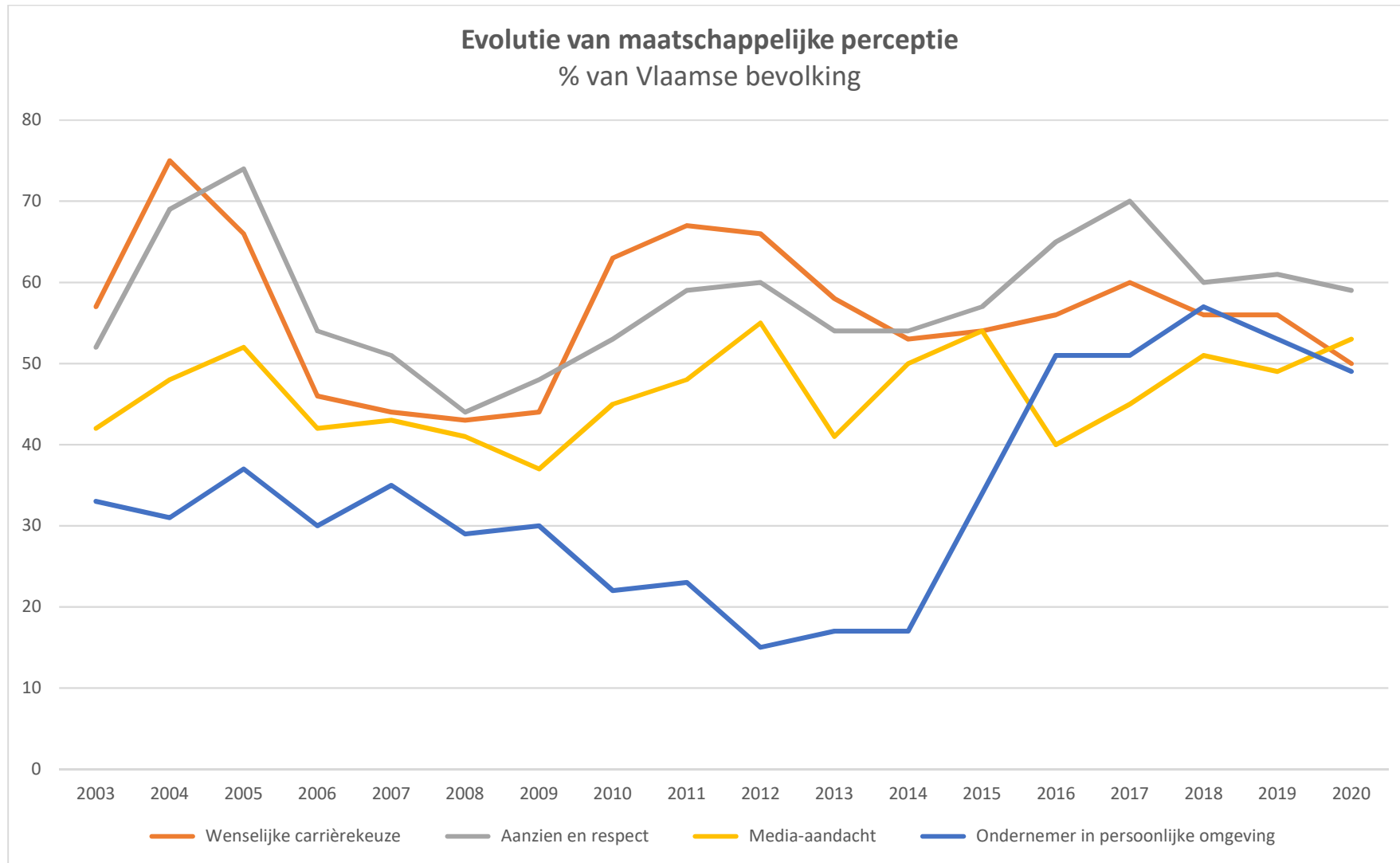
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<b>Maatschappelijke perceptie</b>																
Wenselijke carrièrekeuze	66	46	44	43	44	63	67	66	58	53	54	56	60	56	56	<b>50</b>
Aanzien en respect	74	54	51	44	48	53	59	60	54	54	57	65	70	60	61	<b>59</b>
Media-aandacht	52	42	43	41	37	45	48	55	41	50	54	40	45	51	49	<b>53</b>
Ondernemer in persoonlijke omgeving	37	30	35	29	30	22	23	15	17	17		51	51	57	53	<b>49</b>
<b>Individuele zelfperceptie</b>																
Opportunitetsdetectie	40	12	21	13	13	38	40	33	34	41	48	26	44	42	40	<b>22</b>
Vertrouwen in eigen kunnen	47	36	42	39	38	41	40	37	33	29	31	44	44	56	50	<b>47</b>
Angst voor falen <sup>1</sup>	26	26	24	32	22	36	39	42	47	50	49	50	50	46	49	<b>39</b>
Angst voor falen <sup>2</sup>												55	56	50	54	<b>48</b>
<b>Startersactiviteiten</b>																
Ontluikend ondernemerschap	2.6	2.1	2.7	2.1	1.6	2.2	2.3	1.3	2.8	2.6	3.7	4.8	5.3	6.9	8.1	<b>4.5</b>
Nieuw ondernemerschap	1.3	1.2	0.7	1.0	1.8	1.3	2.5	1.6	1.7	2.2	2.0	1.6	3.4	3.5	4.1	<b>3.3</b>
Totale ondernemerschapsactiviteit	3.7	3.2	3.4	3.0	3.3	3.5	4.8	2.8	4.4	4.7	5.4	6.4	8.2	10.4	12.0	<b>7.8</b>
<b>Intrapreneurship</b>																
In brede zin (afgelopen 3 jaren)												7.0	5.1	14.2	12.1	<b>15.3</b>
In enge zin (momenteel)										4.8		5.4	4.5	10.9	9.5	<b>12.9</b>
<b>Financiering van ondernemers</b>																
Investeerder												5.8	7.5	6.3	6.0	/
Gemiddelde investering (in €)												11999	14679	21276	19166	/
Mediaan investeringen (in €)												5000	4500	11000	7500	/

<sup>1</sup> Hier uitgedrukt als percentage van de Vlamingen die in de komende 6 maanden goede opportuniteiten verwachten om een bedrijf te starten (vergelijkbaar met internationale GEM cijfers).

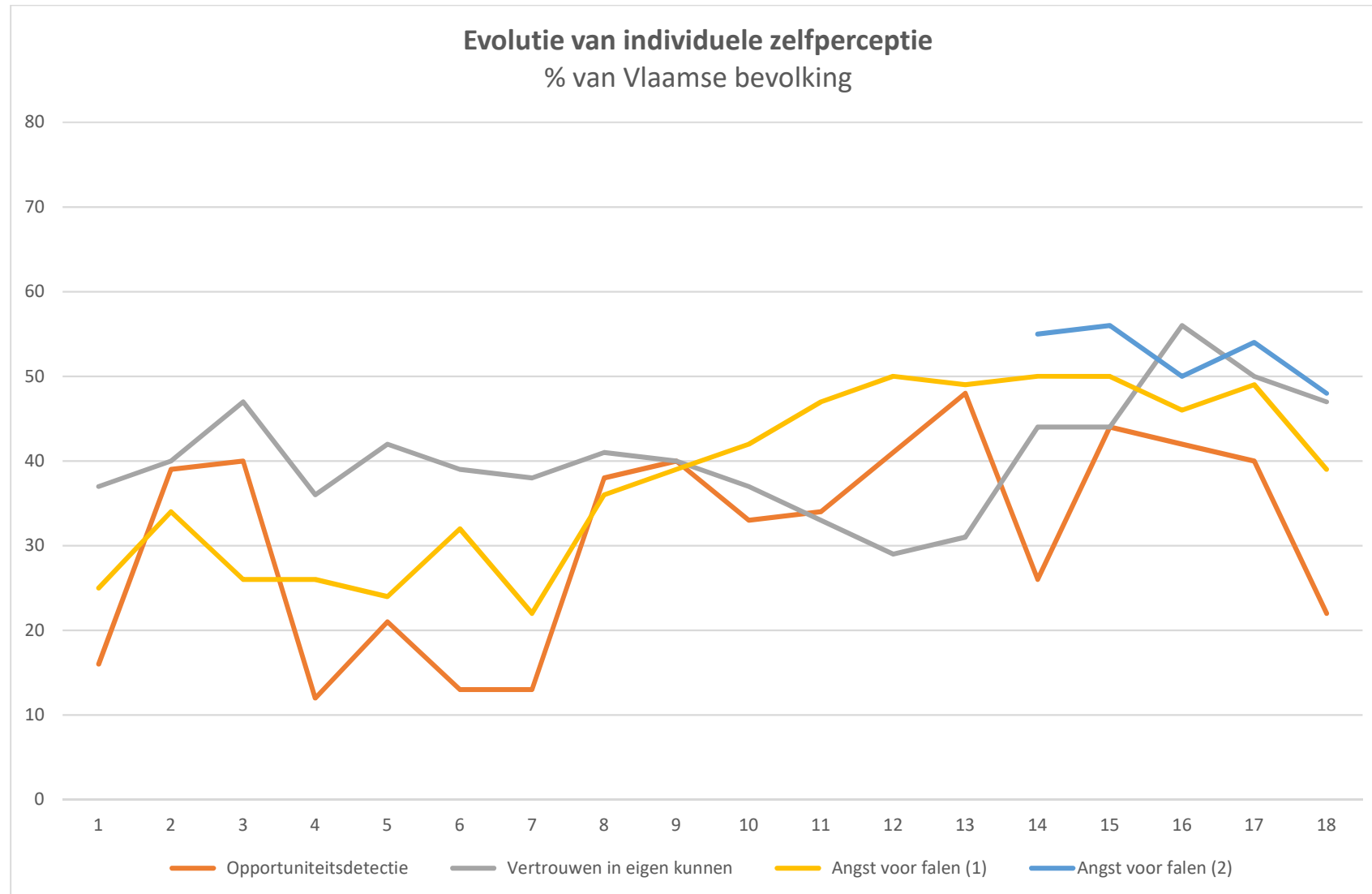
<sup>2</sup> Hier uitgedrukt als percentage van de totale populatie van Vlamingen (niet vergelijkbaar met internationale GEM cijfers).

Bron: De cijfers voor 2003-2015 werden overgenomen uit Holvoet et al. (2016) en maken deel uit van de internationale GEM-studie. Deze cijfers werden aangevuld met Bosma et al. (2013a, 2013b en 2014), en Holvoet et al. 2015a. De cijfers voor 2016, 2017 werden overgenomen uit Andries et al. (2017, 2018) en voor 2018 uit Roelandt & Andries (2019, 2020).

Figuur I: Evolutie van de maatschappelijke perceptie (als % van de populatie)



Figuur II: Evolutie van de individuele zelfperceptie (als % van de populatie)



Figuur III: Evolutie van de startersactiviteiten (als % van de populatie)

